

Een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs?

De keuzes van schoolleiders

De kwaliteit van het bewegingsonderwijs op basisscholen is de laatste jaren een veel besproken onderwerp geweest in de politiek. In het laatste bestuursakkoord dat de staatsecretaris met de sector heeft gesloten, staat dat scholen kwalitatief goed bewegingsonderwijs moeten bieden, waarbij het bewegingsonderwijs wordt gegeven door bevoegde groepsleerkrachten of een vakleerkracht. Veel scholen kiezen niet voor een vakleerkracht, terwijl die juist van belang kan zijn voor kwalitatief goede lessen.

Door: Lotte Heijs en Niels Reijgersberg

Schoolleiders en schoolbesturen kunnen grotendeels de koers van de school bepalen en zelf de keuze maken om een vakleerkracht voor het bewegingsonderwijs in te zetten. Uit onderzoek van het Mulier Instituut blijkt op een kwart van de scholen alle gymlessen door een vakleerkracht te worden gegeven¹.

75% van de scholen zetten groepsleerkrachten in voor bewegingsonderwijs en op een kwart van de scholen worden gymlessen ook wel eens door onbevoegde leerkrachten gegeven. Om te achterhalen wat de achterliggende redenen en mechanismen voor scholen zijn om wel of niet een vakleerkracht in te zetten voor bewegingsonderwijs, zijn negentien schoolleiders in de provincie Utrecht geïnterviewd.

Schoolleiders aan het woord:

“Als je kiest voor een vakleerkracht gym en dat is een actieve collega, dan is dat een soort garantie, een borging dat een bepaald niveau gehaald wordt. Dus in die zin spreekt de keuze voor de leerkracht, ook de waardering uit die je aan het vak geeft”

“Bewegingsonderwijs op niveau, waarvan ik zeg dat het kwalitatief goed is, is werk voor een specialist. Wij zijn generalisten, ik wil specialisten aan het werk, ik zie daar grote meerwaarde in”

“Wij hebben geen vakleerkracht. Bewegingsonderwijs is heel erg belangrijk alleen het staat of valt niet bij twee of drie kwartier gym. Wat ik veel belangrijker vind is dat kinderen buiten kunnen bewegen en de vrijheid hebben om te bewegen”

Negen scholen met een vakleerkracht en tien scholen zonder vakleerkracht.

Besluitvorming in het bewegingsonderwijs op school

Vier factoren kunnen van invloed zijn op besluitvorming in het bewegingsonderwijs op de basisschool en stonden tijdens dit onderzoek centraal². De eerste factor gaat over de invloed van de individuele opvattingen van de schoolleiders over het (bewegings)onderwijs. De tweede factor omvat de algemene institutionele regelgeving voor basisscholen en in het bijzonder de regels rondom het bewegingsonderwijs. De derde factor gaat over de invloed van betrokken partijen in de besluitvorming van het beleid van een school, zoals gemeenten, leraren, en ouders. En als laatste de invloed van de partijen die de meeste zeggenschap hebben in het beleid, in dit geval het schoolbestuur en de schoolleider.

Bewegingsonderwijs belangrijk, maar geen prioriteit

Het belang van bewegingsonderwijs wordt door alle schoolleiders onderstreept maar zij geven aan dat de prioriteit ligt bij de kernvakken taal en rekenen. Dit wordt veroorzaakt door de druk die de onderwijsinspectie uitoefent op scholen, een schoolleider geeft hierover het volgende aan: “Het gaat niet een dominant vak worden, daarvoor is de roep om op de basisvakken te scoren en mee te willen draaien in de top te groot”. Ondanks dat alle schoolleiders het bewegingsonderwijs als een belangrijk vak zien, is er een duidelijk verschil op te merken in de exacte vertaling van het belang dat schoolleiders geven in hun beleid van het bewegingsonderwijs. Scholen die een vakleerkracht hebben, lijken meer de nadruk te leggen op het specifiek

kwalitatief 'beter leren bewegen' van kinderen, dan scholen zonder vakleerkracht. Dit verschil wordt duidelijk geïllustreerd in het bovenstaande kader.

Vakleerkracht vaak niet betaalbaar voor scholen

Alle scholen zonder vakleerkracht geven aan dat een vakleerkracht niet in de personeelsformatie van de school past. Zij zien geen financiële mogelijkheden voor een vakleerkracht, hoe graag ze het ook zouden willen. Wanneer een vakleerkracht wordt ingezet, zal dit volgens deze schoolleiders ten koste gaan van een groepsleerkracht of worden de klassen te groot. Een vakleerkracht blijkt snel gezien te worden als een luxe, omdat groepsleerkrachten ook bewegingsonderwijs kunnen geven. Opvallend is dat de scholen die wel een vakleerkracht hebben - en ook te maken hebben met financiële beperkingen - aangeven dat het een keuze is in hoe je het onderwijs organiseert. Zo geeft hierover een schoolleider het volgende aan: "Mijn beslissing was, ga ik een vakleerkracht inhuren, of zet ik een remedial teacher in. Ik heb de keuze gemaakt voor een vakleerkracht in plaats van extra RT. In dat soort dingen kun je organiseren".

Een tweede reden waardoor een vakleerkracht voor scholen niet betaalbaar is, is omdat ze geconfronteerd worden met leerlingenterugloop. Dit is een bedreiging voor de inzet van vakleerkracht, omdat de lumpsum-financiering gebaseerd is op het aantal leerlingen in de school. Een schoolleider geeft hierover het volgende aan: "Je moet ergens gaan knijpen en dan is het bewegingsonderwijs een van de eerste posten waarop geknepen wordt, omdat leerkrachten het zelf ook kunnen geven".

Bevoegdheidsverplichting

Doordat studenten die van de Pabo afkomen niet meer automatisch bevoegd zijn tot het geven van bewegingsonderwijs, zijn scholen genoodzaakt keuzes te maken. Slechts voor enkele scholen was de bevoegdheidswijziging de directe aanleiding voor het aannemen van een vakleerkracht. Zij stonden voor de keuze een ingewikkelde rooster technische organisatie doorvoeren, of een vakleerkracht inzetten. De meeste scholen zonder vakleerkracht zien het loskoppelen van de bevoegdheid voor bewegingsonderwijs als 'problematisch', omdat niet iedereen automatisch bevoegd is. Hier tegenover staan scholen die juist aangeven dat zij door de nieuwe bevoegdheid vinden dat 'nieuwe leraren' specifiek zijn opgeleid en meer zicht hebben op bewegingsonderwijs. Een vakleerkracht was voor deze scholen dus minder belangrijk. Aan de ene kant lijkt het erop dat de bevoegdheidsvereisten voor bewegingsonderwijs bij enkele scholen de aanname van een vakleerkracht stimuleert. Aan de andere kant ervaren scholen zonder vakleerkracht het eerder als een belemmering en leidt het niet altijd tot de prikkel om daadwerkelijk een vakleerkracht in te zetten.

Directie en bestuur sleutelrol in de besluitvorming vakleerkracht

Uit de interviews komt naar voren dat het bestuur van een school een sleutelrol kan spelen in het al dan niet inzetten van een vakleerkracht, zowel in financiële als ideologische zin. Opvallend is dat bij de scholen die geen vakleerkracht hebben het bestuur zich niet bezig houdt met het hoe het bewegingsonderwijs is geregeld: "Als ik het heel plat zeg, dat interesseert ze geen moer, als ik maar voldoe aan de eisen die het ministerie stelt", zo geeft een schoolleider aan. Hier tegenover staan ook besturen die wel een belangrijke rol hebben gespeeld in de keuze van een vakleerkracht en scholen juist hebben gestimuleerd om een vakleer-

Schoolleiders aan het woord:

"Nee nee nee, eigenlijk hoor daar ik nooit iemand over. Je snapt hoe dat gaat in ons land, we praten over rekentoetsen en toetsresultaten en schooladvies naar voortgezet onderwijs. Maar over de inhoud van bewegingsonderwijs wordt niet gesproken" (schoolleider zonder vakleerkracht).

"We doen heel veel aan kunst en cultuur en we hebben wel de keuze gemaakt om met een dramadocent te werken, dat is een keuze die je als school maakt en waar de school, ouders, en kinderen zich heel prettig bij voelen (schoolleider zonder vakleerkracht)".

kracht in te zetten. Het belang dat een bestuur en de schoolleider hechten aan bewegingsonderwijs blijkt dus een beslissende rol te spelen.

Ouders blijken op een enkele school na, nagenoeg geen rol te hebben in de keuze voor het al dan niet inzetten van de vakleerkracht. Kortom, het bewegingsonderwijs staat bij bijna alle scholen niet vaak op de agenda, zie het kader ter illustratie. Ondanks dit gegeven, liggen er wel kansen om via de ouders invloed uit te oefenen op het beleid, want uit onderzoek van NOC*NSF blijkt dat meer dan de helft van de bevolking het bewegingsonderwijs als essentieel vak ziet direct na de kernvakken³.

Tot slot

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek is dat de visie van de schoolleider en het bestuur ten aanzien van bewegingsonderwijs een sleutelrol vervult bij de beslissing of een vakleerkracht daadwerkelijk ingezet wordt op scholen. Verder blijkt dat alle scholen bewegingsonderwijs belangrijk vinden, maar scholen met een vakleerkracht meer nadruk leggen op specifiek kwalitatief 'beter leren bewegen' dan scholen zonder vakleerkracht. Terwijl het belang van de directie en bestuur een belangrijke factor vormt in de besluitvorming, moet dit worden gezien in de context van de landelijke regelgeving, leerlingenterugloop en de druk op resultaten die scholen ervaren. Deze factoren blijken zwaar mee te wegen in het al dan niet inzetten van een vakleerkracht. Doordat de belangen die schoolleiders hechten aan kwalitatief goed bewegingsonderwijs de doorslag kunnen geven voor het inzetten van een vakleerkracht, blijft het belangrijk om de voordelen van een vakleerkracht bij schoolleiders en -besturen te benadrukken. Want als een school echt graag een vakleerkracht wil inzetten, blijkt het met een goede beleidsorganisatie prima mogelijk. Waar een wil is, is een weg! ◀

Lotte Heijs deed tijdens een afstudeerstage bij het Mulier Instituut dit onderzoek en schreef hierover haar scriptie.

Niels Reijgersberg is onderzoeker bij het Mulier Instituut.

Noten

- 1 Reijgersberg, N., Werff, H. van der, & Lucassen, J. (2013). *Nulmeting Bewegingsonderwijs. Onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.
- 2 Houlihan, B., & Green, M. (2006). The changing status of school sport and physical education: explaining policy change. *Sport, Education and Society*, 11(1), p. 73-92.
- 3 NOC*NSF (2014). Meerderheid Nederlanders wil bewegingsonderwijs als kernvak op basisschool.

Contact:

l.r.heijs@gmail.com